

Voorwoord

Dit deel bevat twee verschillende onderwerpen.

In Hoofdstuk 39 gaat het om de verantwoordelijkheid voor de voor het werk gebruikte bouwstoffen. Daarbij valt te onderscheiden al naargelang de aannemer met betrekking tot de keuze van de bouwstoffen geheel vrij is gelaten, dan wel de bouwstoffen en/of de leverancier door de opdrachtgever aan de aannemer zijn voorgeschreven, of de bouwstoffen door de opdrachtgever aan de aannemer ter beschikking zijn gesteld. Ook wordt aandacht besteed aan de verhouding tussen de leverancier en de koper van bouwstoffen zoals die tot uitdrukking komt in de tussen hen gebruikelijke algemene voorwaarden.

Zoals gebruikelijk in deze serie staat de jurisprudentie centraal, waarbij voor dit onderwerp nog in het bijzonder van belang is de regeling die door de UAV 1989 met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor voorgeschreven bouwstoffen en/of leveranciers is geïntroduceerd.

Hoofdstuk 40 is gewijd aan onvoorziene omstandigheden in de bouw.

Naast de sinds kort geldende regeling in het nieuwe BW omtrent onvoorziene omstandigheden, is hier vooral van belang de in de UAV opgenomen regeling omtrent onvoorziene (thans: kostenverhogende) omstandigheden, waarop reeds veel jurisprudentie verschenen is.

Evenals dit bij de Delen 13 en 14 het geval was, is ook dit deel tot stand gekomen in nauwe samenwerking met mevr. mr. A.A. Boot, advocate te Amsterdam, en onder de kritische begeleiding van mr. D.E. van Werven, medewerker bij het Instituut voor Bouwrecht.

Wassenaar, augustus 1992

M.A. van Wijngaarden

Voorwoord bij de tweede druk van Deel 18 (nieuwe opzet)

In dit deel is de behandeling van de verschillende onderwerpen anders geordend namelijk aan de hand van de wet en de drie sets van algemene voorwaarden. Dit heeft geleid tot een andere inhoudsopgave dan in de vorige druk. Het verdient in voorkomende gevallen aanbeveling om betreffende een bepaald onderwerp de weergave van de rechtspraak van dat onderwerp in de verschillende paragrafen te raadplegen. De andere opzet is aangebracht, omdat daarmee duidelijker wordt wat er aangaande de verschillende specifieke regelingen op onderdelen beslist is.

Op de onderwerpen opschorting (schorsing), opzegging en ontbinding en de verschillende daarbij horende kwesties als de ingebrekestelling, afrekening en schadevergoeding kon weer veel rechtspraak worden toegevoegd. De rechtspraak wordt

sinds jaar en dag besproken in de bouwrechtliteratuur en om een indruk te geven van hoe over een deel van de rechtspraak wordt gedacht, zijn verspreid en niet consistent, opvattingen weergegeven van annotatoren. De lezer wordt opgeroepen na kennisneming van die indrukken de literatuur zelf tot zich te nemen (wat uiteraard ook geldt voor de betreffende uitspraken).

Dat er zoveel rechtspraak op te nemen is, is vanuit het perspectief van de opdrachtgevers en opdrachtnemers naar mijn mening geen wenselijke zaak. De voltooiing van een bouwwerk zou niet moeten eindigen of gepaard gaan met een gang naar de rechter of de arbiter. Aan die gang naar de rechter of arbiter liggen allerlei redenen ten grondslag. Een deel daarvan wordt veroorzaakt door partijen zelf en wel met name door gebrekkige communicatie en een gebrek aan proactief handelen. Het lijkt mij dat daar ruimte voor verbetering is. De algemene voorwaarden en de wet helpen daar niet per se bij, maar staan daar ook niet aan in de weg. Wellicht is dit een boodschap die verder gebracht zou kunnen worden door de juristen die dit boek raadplegen (ik ga ervan uit dat de partijen om wie het gaat in de bouw, dit boek niet snel ter hand zullen nemen) wanneer zij met klanten overleggen hoe de juridische strijd te moeten voeren opdat een volgende strijd wellicht niet nodig is.

's-Gravenhage, augustus 2022

M.A.B. Chao-Duivis

Aanwijzingen bij het gebruik van deze serie

Waar in deze Serie Bouw- en Aanbestedingsrecht bij uitspraken van de Raad van Arbitrage wordt vermeld 'niet gepubliceerd' wordt bedoeld dat deze uitspraken niet zijn gepubliceerd in een van de gebruikelijke tijdschriften, zoals *Tijdschrift voor Bouwrecht*, *Bouwrecht*, *Tijdschrift Aanbestedingsrecht* of *Tijdschrift voor Arbitrage*.

Op de site van de Raad van Arbitrage (www.raadvanarbitrage.nl) zijn alle uitspraken teruggaand tot 1992 te raadplegen, tevens worden nieuwe uitspraken aldaar gepubliceerd. Voor uitspraken van de overheidsrechter wordt verwezen naar www.rechtspraak.nl, waar het overgrote deel van de uitspraken van de overheidsrechter sinds 1999 wordt gepubliceerd.

De uitspraken die in dit boek zijn verwerkt, zijn letterlijke citaten. Schrijver dezes heeft zich de vrijheid veroorloofd een enkele keer, wanneer er sprake is van een hinderlijke typefout deze te verbeteren. Dat is gedaan zonder opneming van een zin in de trant van: 'bedoeld zal zijn..., MC'. Dit zou storend werken.

Een woord dat door de auteur uit de uitspraak is verwijderd, omdat het niet op de juiste plaats stond, twee keer is geplaatst of ten onrechte is opgenomen, is tussen vierkante haken geplaatst. Een woord dat door de auteur is opgenomen dat niet in de uitspraak stond, is ook tussen vierkante haken geplaatst, met de volgende toevoeging: [..., MC].

De vindplaatsen van de uitspraken zijn vermeld, waardoor de weergave van de uitspraken te allen tijde is te controleren. Waar gebruik is gemaakt van een uitspraak die niet gepubliceerd is, zijn geen typefouten hersteld.

Hoofdstuk 1

Opschorting en schorsing van de werkzaamheden en voortijdige beëindiging van de overeenkomst

- 1.1 Inleiding
- 1.2 De regelingen betreffende de opdrachtgever
  - 1.2.1 Opschorting en schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtgever
    - 1.2.1.1 Opschorting van de werkzaamheden: BW
    - 1.2.1.2 Schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtgever: AVA 2013 (1992)
    - 1.2.1.3 Schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtgever: UAV 2012 (1989)
    - 1.2.1.4 Schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtgever: UAV-GC 2005
  - 1.2.2 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever
    - 1.2.2.1 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever: BW
    - 1.2.2.2 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever: AVA 2012 (1989)
    - 1.2.2.3 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever: UAV 2012 (1989)
    - 1.2.2.4 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever: UAV-GC 2005
- 1.3 De regelingen betreffende de aannemer
  - 1.3.1 Opschorting en schorsing de werkzaamheden door de aannemer/opdrachtnemer
    - 1.3.1.1 Opschorting van de werkzaamheden: BW
    - 1.3.1.2 Schorsing van de werkzaamheden door de aannemerr: AVA 2013 (1992)
    - 1.3.1.3 Schorsing van de werkzaamheden door de aannemerr: UAV 2012 (1989)
    - 1.3.1.4 Schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtnemer: UAV-GC 2005
  - 1.3.2 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de aannemer/opdrachtnemer
    - 1.3.2.1 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de aannemer: BW
    - 1.3.2.2 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de aannemer: AVA 2012 (1989)
    - 1.3.2.3 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de aannemer: UAV 2012 (1989)
    - 1.3.2.4 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de aannemer: UAV-GC 2005

1.1 Inleiding

De opzet van dit deel

Opschorting en schorsing

De verplichtingen die op partijen rusten, kunnen onder omstandigheden opgeschort of geschorst worden. Wat betreft de wettelijke regeling wordt gesproken van opschorting. De betreffende regels zijn opgenomen in Boek 6 en hieronder opgenomen. In de wet wordt gesproken van opschorting; in de algemene voorwaarden wordt gesproken van schorsing. De schorsingsbepalingen in de algemene voorwaarden luiden niet gelijk aan de opschortingsregeling in de wet. Dat levert geen probleem op, want de wettelijke regeling is niet van dwingendrechtelijke aard. De regelingen in de AVA 2013 (1989), de UAV 2012 (1989) en de UAV-GC 2005 lijken op elkaar, maar mede gezien het verschillende karakter van deze sets van algemene voorwaarden is de rechtspraak op deze voorwaarden in afzonderlijke paragrafen opgenomen.¹

De wettelijke bepalingen inzake het opschortingsrecht zijn neutraal geformuleerd (gesproken wordt in termen van schuldeiser en schuldenaar) en niet gekoppeld aan het zijn van opdrachtgever of aannemer. In de algemene voorwaarden is dat wel het geval. Het is om die reden dat de weergave van de rechtspraak in twee hoofdstukken is opgenomen: Hoofdstuk 3 is gewijd aan de opdrachtgever en Hoofdstuk 5 aan de aannemer/opdrachtnemer. Het retentierecht is een opschortingsrecht dat de aannemer toekomt; gezien de omvang van dat onderwerp en de eigen karakteristieken daarvan is aan dat onderwerp een afzonderlijk hoofdstuk (Hoofdstuk 7) gewijd. Opmerking verdient dat zowel het recht van opschorting als het retentierecht op beperkte wijze aan de orde komen, namelijk beperkt tot die rechtspraak waarbij het om aanneming van werk gaat en die rechtspraak. Een algemene bespreking van deze onderwerpen is niet aan de orde.

Voortijdige beëindiging van de overeenkomst

Een overeenkomst kan voortijdig tot een einde komen; daarmee wordt bedoeld op de situaties dat de overeenkomst eindigt voordat het beoogde doel bereikt is. Dus: voordat het onderwerp van de overeenkomst tussen opdrachtgever en aannemer gerealiseerd is, voordat het bouwwerk gerealiseerd is (welk realiseren ook uit een slopen kan bestaan), neemt de overeenkomst een einde.²

Er zijn verschillende manieren waarop aan een overeenkomst een einde kan komen. De belangrijkste zijn vernietiging, ontbinding en opzegging aldus het BW. In dit deel gaat het alleen om ontbinding en opzegging. De opzegging van de overeenkomst van aanneming van werk is geregeld in art. 7:764 BW en is een recht dat

---

1. Ten tijde van het naar de drukker gaan van dit deel wordt er gewerkt aan een herziening van de UAV-GC 2005. Het is niet met zekerheid te zeggen wanneer de nieuwe versie het licht zal zien.
2. Dit einde wil overigens niet per se zeggen, dat partijen geen verplichtingen meer jegens elkaar hebben.

alleen de opdrachtgever toekomt.³ In de aan de orde zijnde drie sets van algemene voorwaarden is de opzegging ook onderwerp van regeling en is dit eveneens een recht dat alleen aan de opdrachtgever toekomt. De term opzegging wordt in de UAV 2012 (1989) niet gebruikt; aldaar wordt in par. 14 lid 7 gesproken van de opdracht van de opdrachtgever aan de aannemer om het werk in onvoltooide staat te beëindigen. Zonder dat dit in deze Serie wordt onderbouwd, wordt de stelling ingenomen dat de regeling van par. 14 lid 7 UAV 2012 (1989) een opzeggingsregeling is.⁴

Een overeenkomst komt ook tot een einde door een geslaagd beroep op ontbinding. De ontbinding is in het BW in Boek 6 geregeld en voor aanneming van werk is in art. 7:756 BW een extra bepaling opgenomen betreffende de anticipatieve ontbinding. De ontbindingsregels van het BW staan aan beide partijen ter beschikking. In de sets van algemene voorwaarden is geen algemene regeling opgenomen die het recht op ontbinding als zodanig betreft. Wel zijn regelingen opgenomen betreffende de ingebrekestelling en verschillende andere aspecten van ontbinding. Waar in de UAV 2012 (1989) aan de aannemer het recht is toegekend om het werk in onvoltooide staat te beëindigen is er sprake van ontbinding.⁵

De onderwerpen opzegging en ontbinding zijn beide over twee hoofdstukken verdeeld: de hoofdstukken 3 en 4 betreffen resp. de opzegging en ontbinding door de opdrachtgever en de hoofdstukken 5 en 6 opzegging en ontbinding door de aannemer/opdrachtnemer. Ook binnen deze hoofdstukken is de weergave van de rechtspraak nader onderverdeeld volgens de wet en de drie sets van algemene voorwaarden.

Opzegging en ontbinding zijn dus verwant aan elkaar, maar zijn desalniettemin verschillende regelingen met zeer verschillende gevolgen voor partijen. In de praktijk worden deze rechtsfiguren 'inwisselbaar geacht' in het geval aan de vereisten van de ontbinding niet is voldaan. Alsdan wordt vaak beslist dat de mislukte ontbinding wordt beschouwd als een opzegging. Deze gevallen zijn steeds opgenomen in een eigen paragraafnummer bij de bespreking van de wet en de algemene voorwaarden. Dit is gebeurd in Hoofdstuk 3 gewijd aan de opzegging.⁶ Het opdragen van minder werk kan ook geduid worden als een opzegging; ook die rechtspraak is in Hoofdstuk 3 aan de orde gesteld.⁷

---

3. Zie over dit artikel P. Vermeij, 'Over de aard en methodiek van afrekening van het werk', *TBR* 2017/123, p. 816 e.v.

4. Voor de onderbouwing verwijs ik naar het nog te verschijnen Deel II van het Handboek Bouwcontractenrecht, gewijd aan de UAV 2012 (1989).

5. Zie daartoe de vorige noot.

6. Voor een uitgebreide bespreking van de hier aan de orde zijnde onderwerpen: P. Vermeij, 'Beëindiging van de overeenkomst van aanneming van werk: opzegging, beëindiging in onvoltooide staat en ontbinding', *TBR* 2010, p. 1158 e.v. Zie voorts F.M. van Cassel, 'Beëindiging van grote overheidsprojecten, in het bijzonder Blauwestad (Groningen) en Wieringerrandmeer (Noord-Holland)', *TBR* 2012, p. 1108 e.v.

7. Zie over dit onderwerp P. Vermeij, 'De vermindering van de omvang van het werk door de opdrachtgever. Minderwerk of gedeeltelijke opzegging?', *TBR* 2017/174, waarop gereageerd is door W.J.M. Herber in *TBR* 2018/20, 'De prijs van het minderwerk, Reactie op artikel van P. Vermeij: 'De vermindering van de omvang van het werk door de opdrachtgever. Minderwerk of gedeeltelijke opzegging?'.

De AVA 2013 (1992), de UAV 2012 (1989) en de UAV-GC 2005 bevatten regels betreffende het niet (tijdig) betalen van hetgeen de aannemer toekomt, alsmede regels betreffende het faillissement, het onder curatele gesteld zijn van de opdrachtgever of diens overlijden. Verreweg de meeste rechtspraak betreft de consequentie van het niet (tijdig) betalen. Vooralnog is de bespreking van de betreffende bepalingen beperkt tot de rechtspraak betreffende de rente.⁸

In dit deel komt o.a. de ontbinding aan de orde. In dat verband is aandacht besteed aan de eisen gesteld aan ontbinding en de ingebrekestelling. In beginsel komt in dit deel niet aan de orde welke feitelijke tekortkoming aanleiding kan zijn tot ontbinding. Daarvoor dienen m.n. de Delen 14, 15 en 16 geraadpleegd te worden.

1.2 De regelingen

1.2.1 Opschorting en schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtgever

1.2.1.1 Opschorting van de werkzaamheden: BW

De belangrijkste bepalingen luiden als volgt:

Art. 6:52:

1. Een schuldenaar die een opeisbare vordering heeft op zijn schuldeiser, is bevoegd de nakoming van zijn verbintenis op te schorten tot voldoening van zijn vordering plaatsvindt, indien tussen vordering en verbintenis voldoende samenhang bestaat om deze opschorting te rechtvaardigen.
2. Een zodanige samenhang kan onder meer worden aangenomen ingeval de verbintenissen over en weer voortvloeien uit dezelfde rechtsverhouding of uit zaken die partijen regelmatig met elkaar hebben gedaan.

Art. 6:53:

Een opschortingsrecht kan ook worden ingeroepen tegen de schuldeisers van de wederpartij.

Art. 6:54:

Geen bevoegdheid tot opschorting bestaat:

- a. voor zover de nakoming van de verbintenis van de wederpartij wordt verhinderd door schuldeisersverzuim;
- b. voor zover de nakoming van de verbintenis van de wederpartij blijvend onmogelijk is;
- c. voor zover op de vordering van de wederpartij geen beslag is toegelaten.

---

8. Zie over de gevolgen van een faillissement van de aannemer m.n. P. Vermeij, 'De gevolgen van het faillissement van de aannemer voor de aannemingsovereenkomst, over vorderingen, verrekening en de financiële afwikkeling', TBR 2017/4; de noot van B.M.E Cox, N.C. Ogg bij Hof Arnhem-Leeuwarden 25 februari 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:1423, TBR 2014/158 en die van van B.R. van Veen, N. Mijinke bij RvA 3 februari 2015, nr. 34.812 in TBR 2016/29.

(...)

Art. 6:56:

Een bevoegdheid tot opschorting blijft ook na verjaring van de rechtsvordering op de wederpartij in stand.

Art. 6:57:

Indien een bevoegdheid tot opschorting voldoet aan de omschrijving van het retentierecht in artikel 290 van Boek 3, zijn de bepalingen van de onderhavige afdeling van toepassing, voor zover daarvan in afdeling 4 van titel 10 van Boek 3 niet is afgeweken.

Art. 6:265:

1. Iedere tekortkoming van een partij in de nakoming van een van haar verbintenissen geeft aan de wederpartij de bevoegdheid om de overeenkomst geheel of gedeeltelijk te ontbinden, tenzij de tekortkoming, gezien haar bijzondere aard of geringe betekenis, deze ontbinding met haar gevolgen niet rechtvaardigt.
2. Voor zover nakoming niet blijvend of tijdelijk onmogelijk is, ontstaat de bevoegdheid tot ontbinding pas, wanneer de schuldenaar in verzuim is.

Art. 6:266:

1. Geen ontbinding kan worden gegrond op een tekortkoming in de nakoming van een verbintenis ten aanzien waarvan de schuldeiser zelf in verzuim is.
2. Wordt echter tijdens het verzuim van de schuldeiser behoorlijke nakoming geheel of gedeeltelijk onmogelijk, dan kan de overeenkomst ontbonden worden, indien door schuld van de schuldenaar of zijn ondergeschikte is tekortgeschoten in de zorg die in de gegeven omstandigheden van hem mocht worden gevergd.

Art. 6:271:

Een ontbinding bevrijdt de partijen van de daardoor getroffen verbintenissen. Voor zover deze reeds zijn nagekomen, blijft de rechtsgrond voor deze nakoming in stand, maar ontstaat voor partijen een verbintenis tot ongedaanmaking van de reeds door hen ontvangen prestaties.

Art. 6:277:

1. Wordt een overeenkomst geheel of gedeeltelijk ontbonden, dan is de partij wier tekortkoming een grond voor ontbinding heeft opgeleverd, verplicht haar wederpartij de schade te vergoeden die deze lijdt, doordat geen wederzijdse nakoming doch ontbinding van de overeenkomst plaatsvindt.
2. Indien de tekortkoming niet aan de schuldenaar kan worden toegerekend, is het vorige lid slechts van toepassing binnen de grenzen van het in artikel 78 bepaalde.

1.2.1.2 *Schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtgever: AVA 2013 (1992)*

AVA 2013

Art. 14: Schorsing, beëindiging van het werk in onvoltooide staat en opzegging:

1. De opdrachtgever is bevoegd de uitvoering van het werk geheel of gedeeltelijk te schorsen. Voorzieningen die de aannemer ten gevolge van de schorsing moet treffen, en schade die de aannemer ten gevolge van de schorsing lijdt, worden aan de aannemer vergoed.
2. Indien gedurende de schorsing schade aan het werk ontstaat, komt deze niet voor de rekening van de aannemer, mits hij de opdrachtgever tevoren schriftelijk of elektronisch heeft gewezen op dit aan de schorsing verbonden gevolg.
3. Indien de schorsing langer dan 14 dagen duurt, kan de aannemer bovendien vorderen, dat hem een evenredige betaling voor het uitgevoerde gedeelte van het werk wordt gedaan. Daarbij wordt rekening gehouden met op het werk aangevoerde, nog niet verwerkte maar wel reeds door de aannemer betaalde bouwstoffen.
4. Indien de schorsing van het werk langer dan een maand duurt, is de aannemer bevoegd het werk in onvoltooide staat te beëindigen. In dat geval dient overeenkomstig het volgende lid te worden afgerekend.

Zie voorts:

AVA 2013 art. 12 (AVA 1992 art. 18):

2. De opdrachtgever is bevoegd het werk door een derde te doen uitvoeren of voortzetten, indien de aannemer na verloop van de in de aanmaning vermelde termijn in gebreke blijft mits de ernst van de tekortkoming dit rechtvaardigt en onder voorwaarde dat de opdrachtgever zulks in de aanmaning heeft vermeld.

Voor de AVA 1992 dient geraadpleegd te worden art. 11.

Art. 11. Schorsing, beëindiging van het werk in onvoltooide staat en opzegging:

1. De opdrachtgever is bevoegd de uitvoering van het werk geheel of gedeeltelijk te schorsen.
Voorzieningen, die de aannemer ten gevolge van de schorsing moet treffen, worden als meer werk verrekend.
Schade die de aannemer tengevolge van de schorsing lijdt, dient hem te worden vergoed.
2. Indien gedurende de schorsing schade aan het werk ontstaat komt deze niet voor de rekening van de aannemer, mits hij de opdrachtgever tevoren schriftelijk heeft gewezen op dit aan de schorsing verbonden gevolg.
3. Indien de schorsing langer dan 14 dagen duurt, kan de aannemer bovendien vorderen, dat hem een evenredige betaling voor het uitgevoerde gedeelte van het werk wordt gedaan. Daarbij wordt rekening gehouden met op het werk aangevoerde, nog niet verwerkte maar wel reeds door de aannemer betaalde bouwstoffen.
4. Indien de schorsing van het werk langer dan één maand duurt, is de aannemer bevoegd het werk in onvoltooide staat te beëindigen. In dat geval dient overeenkomstig het volgende lid te worden afgerekend.

1.2.1.3 *Schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtgever: UAV 2012 (1989)*

Par. 14. Schorsing van het werk en beëindiging van het werk in onvoltooide staat:

1. De opdrachtgever is bevoegd de uitvoering van het werk voor het geheel of voor een gedeelte te schorsen.
2. In spoedeisende gevallen is de directie, hangende de beslissing van de opdrachtgever, voorlopig tot zodanige schorsing bevoegd.
3. Gedurende de schorsing is de aannemer verplicht:
  - a. in overleg met de directie gepaste maatregelen te nemen ter voorkoming en beperking van schade, die aan het werk zou kunnen ontstaan;
  - b. na te laten zowel hetgeen schade aan het werk ten gevolge zou kunnen hebben als hetgeen de latere voortzetting zou kunnen bemoeilijken.
4. Voorzieningen, die de aannemer ten gevolge van de schorsing moet treffen, worden als meer werk met hem verrekend. Schade, die de aannemer ten gevolge van de schorsing lijdt, wordt hem vergoed.
5. Indien de schorsing langer dan één maand duurt, kan de aannemer bovendien vorderen, dat een evenredige betaling voor het uitgevoerde gedeelte van het werk plaats heeft. Daarbij wordt rekening gehouden met de nog niet verwerkte bouwstoffen, voor zover deze in verband met het bepaalde in par. 19 eigendom van de opdrachtgever zijn geworden. Nog niet verwerkte voor keuring gereed zijnde bouwstoffen worden op verzoek van de aannemer eerst nog gekeurd.
6. Indien de schorsing van het gehele werk langer duurt dan zes maanden, is de aannemer bevoegd het werk in onvoltooide staat te beëindigen.
(...)
8. Wanneer door voor rekening van de opdrachtgever komende omstandigheden de uitvoering van het werk gedurende meer dan twee maanden ononderbroken is vertraagd, is de aannemer bevoegd het werk in onvoltooide staat te beëindigen.

1.2.1.4 *Schorsing van de werkzaamheden door de opdrachtgever: UAV-GC 2005*

Par. 16. Schorsing, ontbinding en opzegging:

1. De Opdrachtgever is bevoegd Werkzaamheden te schorsen.
2. Gedurende de schorsing is de Opdrachtnemer verplicht:
  - (a) in overleg met de Opdrachtgever passende maatregelen te nemen om schade te voorkomen en te beperken die aan het Werk zou kunnen ontstaan;
  - (b) na te laten wat schade aan het Werk zou kunnen veroorzaken of wat de latere voortzetting van het Werk of het Meerjarig Onderhoud zou kunnen bemoeilijken.
3. Indien de Opdrachtnemer ten gevolge van de schorsing voorzieningen moet treffen, heeft hij recht op kostenvergoeding en/of termijnsverlenging met inachtneming van het bepaalde in par. 44 lid 1 sub a.
4. Als de schorsing langer dan één maand duurt, kan de Opdrachtnemer vorderen dat betaling van alle verrichte Werkzaamheden plaats heeft, voorzover dat niet reeds heeft plaatsgevonden krachtens de termijnstaat.
5. Als de schorsing van alle Werkzaamheden langer duurt dan zes maanden, is de Opdrachtnemer bevoegd de Overeenkomst te ontbinden.
6. Het bepaalde in de leden 3 tot en met 5 is niet van toepassing, indien een toerekenbare tekortkoming van de Opdrachtnemer in de nakoming van de Overeenkomst ten grondslag ligt aan de schorsing.
7. Wanneer door omstandigheden die voor rekening van de Opdrachtgever komen, alle Uitvoeringswerkzaamheden gedurende meer dan twee maanden ononderbroken zijn vertraagd, is de Opdrachtnemer bevoegd de Overeenkomst te ontbinden.
(...)
9. Doet een van de gevallen als bedoeld in de leden 5, 7 en 8 zich voor tijdens de realisatie van het Werk, dan zal de Opdrachtgever onverwijld na ontbinding of opzegging het Werk

overnemen. De Opdrachtnemer is tot aan de overneming van het Werk gehouden de in lid 2 bedoelde verplichtingen na te komen.

10. In de gevallen bedoeld in de leden 5, 7 en 8 heeft de Opdrachtnemer uitsluitend aanspraak op:

(a) vergoeding van de in de Basisovereenkomst vastgelegde prijs, exclusief BTW, berekend naar de stand van de Werkzaamheden op het moment van de ontbinding of opzegging;

(b) vergoeding van 5% van het resterende deel van de in de Basisovereenkomst vastgelegde prijs, exclusief BTW, dat de Opdrachtgever verschuldigd zou zijn geweest bij volledige uitvoering van de Werkzaamheden;

(c) vergoeding van alle gemaakte en nog te maken kosten, voortvloeiend uit verplichtingen die de Opdrachtnemer op het tijdstip van ontbinding of opzegging reeds is aangegaan met het oog op de uitvoering van de Overeenkomst.

1.2.2 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever

1.2.2.1 Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever: BW

A. Opzegging door de opdrachtgever

Art. 7:764 BW:

1. De opdrachtgever is te allen tijde bevoegd de overeenkomst geheel of gedeeltelijk op te zeggen.

2. In geval van zulke opzegging zal hij de voor het gehele werk geldende prijs moeten betalen, verminderd met de besparingen die voor de aannemer uit de opzegging voortvloeien, tegen aflevering door de aannemer van het reeds voltooide werk. Indien de prijs afhankelijk was gesteld van de werkelijk door de aannemer te maken kosten, wordt de door de opdrachtgever verschuldigde prijs berekend op grondslag van de gemaakte kosten, de verrichte arbeid en de winst die de aannemer over het gehele werk zou hebben gemaakt.

B. Ontbinding door de opdrachtgever

Art. 6:262 BW:

1. Komt een der partijen haar verbintenis niet na, dan is de wederpartij bevoegd de nakoming van haar daartegenover staande verplichtingen op te schorten.

2. In geval van gedeeltelijke of niet behoorlijke nakoming is opschorting slechts toegelaten, voor zover de tekortkoming haar rechtvaardigt.

Art. 6:277 BW:

1. Wordt een overeenkomst geheel of gedeeltelijk ontbonden, dan is de partij wier tekortkoming een grond voor ontbinding heeft opgeleverd, verplicht haar wederpartij de schade te vergoeden die deze lijdt, doordat geen wederzijdse nakoming doch ontbinding van de overeenkomst plaatsvindt.

2. Indien de tekortkoming niet aan de schuldenaar kan worden toegerekend, is het vorige lid slechts van toepassing binnen de grenzen van het in artikel 78 bepaalde.

Art. 7:765 BW:

1. Indien reeds vóór de vastgestelde tijd van oplevering waarschijnlijk wordt dat het werk niet op tijd of niet behoorlijk zal worden opgeleverd, kan de rechter de overeenkomst op vordering van de opdrachtgever geheel of gedeeltelijk ontbinden.

(...)

3. De rechter bepaalt de gevolgen van de ontbinding; hij kan de ontbinding ook doen afhangen van door hem te stellen voorwaarden.

1.2.2.2 *Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever: AVA 2013 (1992)*

A. Opzegging door de opdrachtgever

Art. 14 AVA 2013:

5. De opdrachtgever is te allen tijde bevoegd de overeenkomst geheel of gedeeltelijk op te zeggen. De aannemer heeft in dat geval recht op de aannemingssom, vermeerderd met de kosten die hij als gevolg van de niet voltooiing heeft moeten maken en verminderd met de hem door de beëindiging bespaarde kosten. De aannemer is gerechtigd om in plaats van voorgaande aanspraak 10% van de waarde van het niet uitgevoerde deel van het werk in rekening te brengen. De aannemer zendt de opdrachtgever een gespecificeerde eindafrekening van hetgeen de opdrachtgever ingevolge de opzegging verschuldigd is.

Art. 11 AVA 1992:

5. De opdrachtgever is te allen tijde bevoegd de overeenkomst geheel of gedeeltelijk op te zeggen. De aannemer heeft in dat geval recht op de aannemingssom, vermeerderd met de kosten die hij als gevolg van de niet voltooiing heeft moeten maken en verminderd met de hem door de beëindiging bespaarde kosten. De aannemer zendt de opdrachtgever een gespecificeerde eindafrekening van hetgeen de opdrachtgever ingevolge de opzegging verschuldigd is.

B. Ontbinding door de opdrachtgever

1.2.2.3 *Voortijdige beëindiging van de overeenkomst door de opdrachtgever: UAV 2012 (1989)*

A. Beëindiging in onvoltooide staat door de opdrachtgever

Par. 14 UAV 2012 (1989):

7. De opdrachtgever is bevoegd de aannemer op te dragen het werk in onvoltooide staat te beëindigen.

(...)

9. In de gevallen bedoeld in het zesde, zevende en achtste lid zal de opdrachtgever zo spoedig mogelijk na de beëindiging het werk overnemen. De aannemer is tot aan de overneming van het werk door de opdrachtgever gehouden de in het derde lid bedoelde verplichtingen na te komen.

10. De aannemer heeft alsdan recht op de aannemingssom, vermeerderd met de kosten die hij als gevolg van de niet voltooiing heeft moeten maken en verminderd met de hem door de beëindiging bespaarde kosten. Aanspraken van de aannemer en de opdrachtgever op hetgeen overigens ter zake van de overeenkomst verschuldigd is blijven onverlet.